

Această carte a apărut prin intermediul Programelor de sprijin
pentru publicare ale Institutului Francez din România
și a beneficiat de susținerea Ambasadei Franței în România.

**INSTITUT
FRANÇAIS**
ROUMANIE

Mireille Abramovici s-a născut în anul 1944, la Nisa, din părinți români de origine evreiască, muzicieni, refugiați în Franța. Cu zece zile înaintea nașterii ei, tatăl său, Isaac Abramovici, care luptase în Legiunea Străină în slujba Franței, fusese arestat de Gestapo și trimis în lagărul de la Drancy. Mireille nu avea să-l cunoască niciodată. Primii ani de viață, până după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, și i-a petrecut la o fermă, împreună cu sora ei geamănă, Anne-Marie, și cu sora mai mare, Claude. De la vârsta de cinci ani a locuit la Paris. A făcut o carieră în cinematografie, în montajul de film, precum și ca realizatoare de documentare și ca profesor. S-a stins din viață în anul 2016.

În această carte, ca și în filmul său documentar *Dor de tine* (2001), Mireille Abramovici recuperează cu ajutorul a sute de mărturii și de scrisori povestea de dragoste dintre părinții săi, spulberată de război.

Mireille Abramovici
Pe urmele tatălui
O poveste de iubire

Traducere din franceză de
Adina Cobuz

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Marieva Ionescu
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Tipo Lidana – Suceava

Mireille Abramovici
À l'encre rouge
© Les Impressions Nouvelles / Mireille Abramovici, 2014.

© HUMANITAS, 2017, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Abramovici, Mireille
Pe urmele tatălui: O poveste de iubire / Mireille Abramovici;
trad.: Adina Cobuz. – București: Humanitas, 2017
ISBN 978-973-50-5511-0
I. Cobuz, Adina (trad.)
821.133.1-94=135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Am închiriat o cameră la hotelul Le Régent din Paris, pe rue Dauphine, la numărul 61. Etajul patru, camera din capătul holului, cu vedere la stradă. Aceeași cameră în care locuia mama și unde mergeam să stau cu ea, pe durata vacanțelor școlare. Umblu de colo-colo, fără țintă. Aceeași amărăciune mocnită, aceeași imagine retrezită în amintire: mama, în taiorul ei bleumarin cu gulerăș alb creponat, mama, cu părul ei negru ale cărui luciri albastre mă înveseleau. Încerc iar s-o descos.

— Povestește-mi cum arăta!

— Ei, știi doar cum! Era chipeș, deștept, avea talent la muzică.

Mama, așezată la pianină, cu degetele pe claviatură, privește cu ochi triști undeva în depărtare. Încep să lovesc clapele cu furie.

— M-am săturat! De fiecare dată îmi turui aceeași poveste!

Mă ridică pe genunchii ei.

— Am plecat împreună cu tatăl tău în refugiu la Nisa. El mergea adeseori acolo. Făcea parte din Rezistență.

— Și cum a fost prins?

— Dacă vrei, vezi că e niște tort foarte bun în frigider.

Astăzi mă aflui în aceeași cameră de hotel, dar sunt singură. Mă întind pe pat, încremenită. Au dispărut și pianina, și

frigiderul. Văd cum se prelinge un firicel de apă din lavoar.
Alung din minte vestigiile acestea chinuitoare.

Dar cât le voi mai face față așa?

Sacoul, geanta, cheile. Ușa se trântește în urma mea cu
zgomot.

Păzește-te de amintirile urâte, de zumzetul care-ar putea lua
în stăpânire acest preaplin.

Mă plimb adeseori prin cartierul Marais din Paris. Trec prin fața bisericii Saint-Paul Saint-Louis, rătăcesc pe străzile labirintice, pășesc pe caldarâmul străvechi. Calc, fără să-mi dau seama, prin locuri pe unde a trecut și mama, în anul 1938. Nu e mama cea pe care o cunosc eu, ci este Sissi, studenta care tocmai a emigrat de la București, „Micul Paris“, așa cum i se spunea în anii '30. Oare ce gânduri o frământau pe tânăra aceea singură, străină, fără nici un ban, bulversată de neașteptata declarație de război?

Mii de gânduri negre o macină. Petrece ore și ore la rând, fără nici un rezultat, pe la ușile funcționarilor, căutând o soluție ca să se integreze și să supraviețuiască în țara care tocmai a primit-o: la poliție, la Ministerul Muncii, la biroul de imigrație, la primărie, la Sorbona, la Facultatea de Medicină, la Biroul de plasare a muzicienilor și chiar la Serviciul pentru infirmiere și pentru personalul spitalicesc. Seara se întoarce acasă, secătuită de vlagă. De cele mai multe ori la cină nu are drept hrană decât un castron de orez, niște ceai, zahăr, câteodată dulceață. Ca să-și liniștească rudele rămase la București, le scrie că-i înnebunită după laptele cald cu pâine, că i se pare foarte hrănitor. Mama mi-a mărturisit totuși la un moment dat că, în așteptarea unui ajutor dinspre părinți, a fost nevoită să-și vândă medalionul de aur ca să nu moară de foame.

A doua zi o ia de la capăt cu drumurile și căutările. Toți îi spun să vină abia după ce se vor găsi mai întâi locuri de muncă pentru franțuzoaice, iar mama e copleșită de disperare. Dar își recapătă iute stăpânirea de sine și trage din nou nădejde că funcționarii se vor îndura de ea și vor da dovadă de bunătate.

E foarte tânără și are o tărie de nezdruncinat. E de-ajuns să fredoneze puțin din Rameau sau dintr-un iodler, că toate gândurile negre i se și risipesc.

1939. Se fac pregătiri de război, oamenii își astupă ferestrele cu hârtie albastră ca să se ascundă de iscoadele inamicului. Poartă cu toții măști de gaze în bandulieră. Se fac provizii în măsura posibilităților.

Sissi are presimțirea că se va produce o tragedie, e conștientă că vin vremuri grele pentru ea și nu-și face iluzii, ceea ce le mărturisește și părinților într-un mesaj trimis într-ascuns.

Am trecut de rue Pavée și de sinagoga ei în stil Art Nouveau, proiectată de Hector Guimard; am trecut și de rue des Rosiers, cu mirosul ei de falafel. Ajung, fără să-mi dau seama cum, pe rue Geoffroy-l'Asnier, la Memorialul Shoahului. Îmi place să trec prin detectorul de la intrare, să ating cu palmele zidul imens pe care sunt gravate miile de nume ale victimelor nazismului. Caut o inscripție anume în multitudinea de evrei uciși. O găsesc cu greu. E undeva sus de tot, în stânga: Isaac Abramovici, născut în 11 noiembrie 1914, la Pitești, România.

Ce-ar fi să merg să caut la arhive? Să-i mai pronunț numele o dată.

— Aveți mai multe informații despre Isaac Abramovici?

— Căutăm... Dumneavoastră cine sunteți?

— Sunt fiica lui, m-am născut la zece zile după ce a fost arestat.

— Știți cumva ce număr avea convoiul?

— Convoiul 73, din 15 mai 1944.

Funcționara bate repede pe tastatură: Isaac Abramovici. După câteva minute, documentarista îmi întinde patru foi scrise în germană, cu semnătura șefilor de la București, Berlin, Paris, Marsilia și Nisa ai Biroului Central al Securității Reich-ului – SiPo SD, prescurtare de la Sicherheitspolizei (Poliția de siguranță) Sicherheitsdienst (Serviciul de securitate).

Aceste scrisori cu ștampila „*Geheim!*“, „Secret!“, mă poartă în imediata apropiere a asasinilor tatălui meu. Toți oamenii răspunzători în cea mai mare măsură pentru mișcarea nazistă din orașele ocupate și-au pus semnătura pe crima lor:

Richter,
Adolf Eichmann,
Helmut Knöchen,
Heinz Röthke,
Meier, Günther,
Aloïs Brünner.

Deși m-au cuprins frica și scârba, strâng între degete fotocopiile pe care funcționara mi le-a întins fără să rostească o vorbă. Nu vreau să-i las impresia că sunt tulburată, îi spun doar „mulțumesc“ și ies în grabă, precum un hoț cu prada lui.

Prima scrisoare e datată decembrie 1943, ultima e din 26 mai 1944. Hăituirea tatălui meu a durat o iarnă și o primăvară. Aflu că e acuzat de contrabandă între Franța și România și că e dat în urmărire pe tot continentul. Trebuie eliminat, fără doar și poate. Mă năpădește un sentiment straniu: prin paginile acestea dactilografiate, pierdute printre

nenumăratele mărturii despre Shoah, tata devine un personaj distinct printre miile și miile de evrei.

— Și dacă v-aș mărturisi că mă simt mândră...

S-ar zice că frământările mi se risipesc încet-încet. Ba chiar că sunt bucuroasă.

Am tăria să privesc în urmă, chiar riscând să-mi frâng gâtul. Nu, nu mi-e teamă că mă voi preschimba în stană de sare. Am speranța naivă de a-i readuce la viață pe răposați. Voi încerca să văd cum s-a derulat hăituirea pusă la cale de Gestapo, mă voi strădui să demasc mecanismul inexorabil al birocrăției naziste. Îi voi privi în ochi pe șefii devotați, pe criminalii, pe ucigașii în serie angajați de faimoasa Secție IVB4, „Chestiuni evreiești și evacuări“, din Reichssicherheitshauptamt (RSHA), Biroul Central al Securității Reich-ului.

N-am nici un fel de experiență. Nu am decât o soluție, și anume să mă agăț de amănunte, de lucrurile minuscule; să scotocesc și să aduc la suprafață Istoria, să pășesc prin locurile pe unde s-au întâmplat toate, să lipesc frânturile într-un întreg și să mă las condusă mai departe, pas cu pas, de tot ce voi scoate la iveală.

„**A** cuzatul s-a născut la Pitești, în România.“
Așa scrie în mesajul trimis lui Eichmann la Berlin de către un anume Richter, consilier pe lângă Departamentul pentru probleme evreiești al Legației germane din București.

Pitești este orașul natal al tatei. Părinții lui se stabiliseră acolo. Bercu Salomon Abramovici, tatăl lui, se născuse la Bârlad, în România, în anul 1890. Deși era evreu, a fost declarat cetățean român prin decretul numărul 169, publicat în Monitorul Oficial la 22 ianuarie 1938. Mi-ar fi plăcut foarte mult să-l cunosc pe bunicul din partea tatei. La acea vreme era contabilul comunității evreiești. Negustorii, avocații, profesorii, chiar artiștii și scriitorii apelau la simțul său metodic și la priceperea sa în contabilitatea analitică. Muncea zi după zi până seara târziu și dormea doar câteva ore pe noapte.

Mă scufund ca într-o mare neștiută în epistolele familiei mele. Citesc o scrisoare datată 9 noiembrie 1914. În dimineața aceea, Salomon era fericit: Golda, soția lui, tocmai adusesese pe lume un băiat. El dă fuga la prietenul său, lăcătușul Bernard Erniger, pe drum se întâlnește cu fratele lui, Leon Abramovici, iar în fața ofițerului de stare civilă din Pitești, în prezența celor doi martori, declară nașterea unui nou membru al familiei, de sex masculin, pe nume Isaac. Pentru evrei, nașterea unui fiu e un dar de la Dumnezeu. Etimologic,

Abramovici înseamnă fiul lui Avraam, אברהם Av.ra.'am, „tatăl mării mulțimi“. Isaac este moștenitorul, cel prin care Numele Celui Preaînalt nu se va șterge în vecii vecilor. Isaac, sau Ițac în ebraică, יִצְחָק Ishāq, înseamnă răs sau bucurie. Mai înseamnă și Arderea de tot cerută de Dumnezeu, Isaac cel sacrificat, cel adus ofrandă.

Bunica Golda plânge în tăcere în așternutul în care tocmai a îndurat chinurile facerii. Plânge oare de bucurie, sau de durere? Își privește pruncul durduliu, înfășat cum se-nfășau copiii pe-atunci, cu mâinile lipite de trup, cu picioarele țepene în scutecul de dantelă. Băiatul doarme liniștit. Simte deja atâta iubire pentru el, pentru micuțul ei Isaac, Izu, cum îl alintă, drăguțul ei Izulete.

Când dragul de Izu a împlinit un an și jumătate, bunica a luat trenul de la Pitești la București, capitala țării, aflată la o sută de kilometri depărtare. A mers la Foto-Luvru, Studio modern pentru artă fotografică, pe Calea Victoriei, la numărul 54. Pe fundalul pictat în trompe l'œil, pruncul este fotografiat pentru eternitate.

— Unu, doi, trei, păsărica!

De câte ori nu m-am uitat la această fotografie a tatei, în haine de sărbătoare, aflată în vechiul album de familie! Ca-ntr-o scenă de teatru, Izu stă în picioare pe un fotoliu acoperit cu un pled de catifea. Poartă o pelerină mică de bumbac care-i vine până la genunchi. În jurul gâtului are un guleraș alb, lat, iar pulpele dolofane îi sunt acoperite cu șosete albe; în picioare, pantofiori cu barete. La 18 luni, seamănă mai mult a fetiță decât a băiat. Mâinile grăsuțe dau impresia de grație, și e uimitor cât de degajat și de liniștit pare pentru vârsta lui! Nenea fotograful nu-l intimidează. Se uită țintă la aparatul imens așezat pe trepied, fixează cu privirea obiectivul de parcă ar fi un ochi.

Fără doar și poate, și Golda s-a uitat de mii de ori la această fotografie și cu siguranță i-a urat în gând: „Să ai viață lungă, dragul meu Izulete, viață lungă, plină de fericire și prosperitate!“